

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

УДК 347.129

DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2026.1.1>

Бичков І. Г.,

кандидат юридичних наук, суддя
Ковпаківського районного суду м. Суми
ORCID: 0009-0002-2459-5371ПОНЯТТЯ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ
У СВІТЛІ ПРОФЕСІЙНО-ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ СУДДІВ

Анотація. В статті досліджуються питання правозастосування норм як матеріального, так і процесуального права з точки зору законодавця, який сподівається на те, що суд буде застосовувати зміст норм права так як він це передбачав, а відповідно і хотів. В той же час, реальність правозастосування у сфері правосуддя вказує на те, що жодна норма права ідеально не може охопити всю сукупність, а іноді і різновекторність тих чи інших суспільних правовідносин, які набули спірного характеру. Ось чому в правосудді широко застосовується формат тлумачення судом норм права з метою розширення меж змістовно-правової їх суті, а при відсутності норм права чи їх змістовної неповноти або неточності суд вдається до судової правотворчості. Разом з тим, правова політика Верховного Суду у сфері правосуддя спрямована у сферу класичного формату, яким є стабільність судових рішень та судової практики на основі єдиного праворозуміння норм права, а відтак і їх правозастосування.

Безумовно весь правозастосовчий процес є комплексним питанням, оскільки він задіює в собі всю природно-правову суть професійної правосвідомості суддів, яка ґрунтується на професійних знаннях, морально-правовій, суспільно-правовій, економіко-правовій свідомості, відповідно до якої суд, ухвалюючи судові рішення, реально впливає на спірні правовідносини, надаючи їм статусу урегульованих. Отже, рушієм такого урегулювання є професійно-теоретичні знання суддів, які спрямовуються у сфері змісту конкретної норми права, де аналізуються і в подальшому співвідносяться до змісту тих чи інших спірних правовідносин. В той же час, на кожному етапі правозастосовчого процесу висновок судді, незалежно від того, є він позитивним чи негативним для однієї, чи іншої сторони він формується на основі внутрішнього його переконання. Змістом такого внутрішньо-правового переконання є емоційно-правова, психологічно-правова, філософсько-правова, логічно-правова єдність, на основі якої має місце усвідомлене розуміння норм як матеріального, так і процесуального права, що дає право суду на загальний висновок про справедливість чи несправедливість тих чи інших позовних вимог.

Ключові слова: праворозуміння, правозастосовча практика, суспільна правосвідомість, природне право, справедливість, суд, правосуддя, судочинство, внутрішнє переконання, емоційно-правова, психологічно-правова, філософсько-правова, культурологічно-правова складова, професійно-правова свідомість суддів.

Bychkov I. H. The concept of law application and its features in the light of judges' professional legal consciousness

Abstract. The article examines issues related to the application of both substantive and procedural law from the perspective of the legislator, who expects the court to apply the content of legal norms in the manner envisaged and intended by the legislator. At the same time, the reality of law enforcement in the sphere of justice indicates that no legal norm can ideally encompass the entire set – and sometimes the multidirectional nature – of particular social legal relations that have acquired a contentious character. Therefore, in the administration of justice, courts widely apply the interpretation of legal norms in order to expand the boundaries of their substantive legal meaning, and in the absence of legal norms or in cases of their substantive incompleteness or inaccuracy, courts resort to judicial law-making. At the same time, the legal policy of the Supreme Court in

the field of justice is oriented toward a classical model, namely the stability of judicial decisions and judicial practice based on a unified understanding of legal norms and, consequently, their application.

Undoubtedly, the entire law-application process is a complex issue, as it engages the full natural-law essence of judges' professional legal consciousness, which is grounded in professional knowledge as well as moral-legal, social-legal, and economic-legal awareness. In accordance with this consciousness, courts, when delivering judicial decisions, genuinely influence disputed legal relations by conferring upon them the status of regulated relations. Thus, the driving force of such regulation is the judges' professional and theoretical knowledge, which is directed toward the content of a specific legal norm, where it is analyzed and subsequently correlated with the content of particular disputed legal relations. At the same time, at every stage of the law-application process, a judge's conclusion – regardless of whether it is favorable or unfavorable to one party or another – is formed on the basis of the judge's inner conviction. The substance of such inner legal conviction is an emotional-legal, psychological-legal, philosophical-legal, and logical-legal unity, on the basis of which there arises a conscious understanding of both substantive and procedural law, enabling the court to reach a general conclusion as to the fairness or unfairness of particular claims.

Key words: *legal understanding, law-application practice, social legal consciousness, natural law, justice, court, administration of justice, judicial proceedings, inner conviction, emotional-legal, psychological-legal, philosophical-legal, cultural-legal component, judges' professional legal consciousness.*

Постановка проблеми. Питання професійної правосвідомості суддів як процесуально-правового явища в сучасному правосудді, його природні та професійні складові, значимість у сфері доказового та правозастосовчого процесу з точки зору його ефективності, зміна правосвідомісних орієнтирів на основі стрімкого розвитку суспільних правовідносин та розвитку права, деформація професійної правосвідомості суддів, що є основою недовіри суспільства до судової системи, а відтак і ослаблення її легітимності є з одного боку найпроблемнішим питанням сьогодняшнього національного правосуддя, а з іншого стає проблемою до вступу України до Європейського Союзу. Намагання Верховного Суду стабілізувати судову практику на основі єдиного праворозуміння і правозастосування норм права на фоні надзвичайно великої маси як діючих законодавчих актів, так і постійного її росту без проведення належної кодифікації, якості законотворення, ефективного і якісного підбору суддів в першу чергу за рахунок їх моральних якостей, що на сьогодні є проблемою, покращити загальну якість і ефективність правосуддя буде надзвичайно складно. Ось чому саме питанням професійної правосвідомості суддів потрібно приділити особливої уваги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз і оцінка професійної правосвідомості суддів, її структурних та деформаційних особливостей у сфері правозастосовчої судової практики були предметом наукових досліджень Ю. М. Грошевого, Н. М. Пархо-

менко, С. П. Погребняка, О. В. Петришина, П. М. Рабіновича, М. І. Козюбри, О. Ф. Скакун, Н. М. Оніщенко, Ю. С. Шемшученко, С. Ф. Хопта, М. М. Ясинка, Д. М. Ясинка та інших. В той же час, професійна правосвідомість суддів є настільки складним явищем процесуально-правового, філософсько-правового, емоційно-правового, психологічно-правового, культурологічного тощо порядку, що до нього буде звертатись ще не одне покоління науковців.

Метою статті є дослідження професійної правосвідомості суддів та її вплив на якість та ефективність правозастосування в сучасному судочинстві.

Виклад основного матеріалу. Законодавець як в історичному минулому, так і сьогодні намагається за рахунок норм права як найточніше урегулювати всю ширину та глибину суспільних відносин спрямовуючи їх у сферу того чи іншого політичного, економічного, технологічного, суспільно-правового життя соціуму.

Саме в цьому зв'язку суспільно-правовий простір кожної держави, і Україна не є виключенням з цього переліку, наповнюється десятками тисяч нових законів, постанов, указів, інструкцій, положень, які мають різний механізм їх правозастосування, різні часові і просторові межі, різних суб'єктів впливу, одночасно регулюючи порядок захисту порушених, невизнаних чи оспорюваних прав, свобод та законних інтересів як фізичних, так і юридичних осіб в різних юрисдикційних судах нашої держави.

Безумовно законодавець приймаючи той чи інший закон, закладає в його основу правову волю держави, впроваджуючи таким чином в суспільне життя ті чи інші політико-правові ідеї, які притаманні тому чи іншому рівню суспільного розвитку держави. При цьому законодавець сподівається на те, що суб'єкти правозастосовчого процесу як на рівні державного, так і муніципального управління, судді, прокурори, слідчі, від яких залежить точність впровадження в життя змісту норм права, будуть не лише правильно кваліфікувати ті чи інші дії, події чи бездіяльність певного кола осіб, але і виходячи із своєї професійної правосвідомості – застосовувати норми права на основі справедливості, чесності та розумності.

Не дивлячись на те, що вираз «правозастосування» у своїй його більшості спрямовується у сферу правосуддя, але його понятійний зміст при цьому може мати різновекторний характер і пов'язується як із процесом тлумачення норм права, так і з процесом «судової правотворчості», який може мати місце при відсутності, неповноті, нечіткості чи суперечливості законодавства, та обґрунтуванню щодо переваг у правозастосуванні тих чи інших норм права по відношенню до певних дій, подій, фактів чи обставин, застосуванню аналогії права чи закону, правових позицій Верховного Суду та його Великої Палати, а також практики Європейського суду з прав людини та преюдиційного правозастосування.

Як бачимо, правова матриця правозастосування має широкий процесуально-правовий спектр із якого правозастосовча особа: суд, прокурор, слідчий, адвокат тощо обирає той єдиний матеріально-правовий механізм правозастосування, який на їх думку є найбільш доречним у сфері юридичної кваліфікації щодо тих чи інших спірних правовідносин.

Судова влада, як частина державної влади, має свою юрисдикційну структуру, яка і на сьогодні ще не є остаточно сформованою (мова йде про створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності). Така системність обумовлена об'єктивним розвитком суспільних відносин, які розвиваються настільки стрімко з точки зору технологічної, інформаційної,

інтелектуальної складової, щоб охопити всі правовідносини, які набули спірного характеру, як це було ще зовсім недавно, лише за рахунок судів загальної юрисдикції неможливо. В цій частині Р. О. Стефанчук зазначає: «на сьогодні в Україні діє більш ніж один мільйон законодавчих актів» [1, с. 13]. Це означає, що правозастосування являє собою надскладний інтелектуально-правовий аспект як з точки зору організаційно-правової складової, так і самого процесуально-правового механізму, який завжди обумовлюється професійною правосвідомістю суддів.

Не дивлячись на те, що сьогодні ми маємо різногалузеву систему загальних, адміністративних, господарських судів, правова ж політика держави вимагає від них однотипного правозастосування одних і тих же норм права у сфері подібних правовідносин. Такого рівня правозастосування ми можемо досягти лише за рахунок високої правової визначеності норм поточного законодавства і на цій основі – точного та професійного розуміння їх змісту, глибоких знань судової практики та високого рівня правової свідомості суддів, яка посилює довіру суспільства до суду. На сьогодні, за даними соціального дослідження, на жаль, довіра до суду в 2023, 2024 роках складала лише 12%. Ще нижче в такому списку знаходиться прокуратура із 9% довіри суспільства. Не краща картина в цьому плані і в 2025 році. Все це засвідчує той факт, що правова свідомість суддів (як, до речі, і прокурорів), має на сьогодні певні проблеми.

Безумовно можна говорити про те, що зміст професійної правосвідомості суддів і його прикладне значення полягає перш за все у професійному підході до знань права та механізму його правозастосування. Все інше для правосуддя має другорядний характер. Насправді, це не так. Правосуддя – це «живий організм», який формується на основі «живого процесуального спілкування» сторін, суду, свідків, спеціалістів, експертів тощо. Саме від такого коректного спілкування, в ході якого розкривається і досліджується зміст всіх наявних засобів доказування, які надані суду, і залежить якість правосуддя. В цьому плані важливим є не лише мовний стиль подання та дослідження доказового

матеріалу, логіки, часової послідовності дій, наявності причинно-наслідкового зв'язку між діями та їх наслідками, а і психологічно-емоційна подача сторонами змісту засобів доказування та емоційне сприйняття судом доказового матеріалу на предмет його достовірності, належності, допустимості та достатності. При цьому, процесуальна культура формує взаємодовіру сторін одна до одної, до суду і правосуддя в цілому. Таким чином професійна правосвідомість суду – це не просто наявність професійних знань у суддів; це їх професійна культура; це коректність емоційно-психологічного, логіко-правового судження, яке ґрунтується на усвідомленій справедливості свого внутрішнього переконання, яке сформовано на основі справедливості, чесності та здорового глузду. Отже, така правосвідомість повинна мати морально-правову основу, яка не є одноразовою акцією, що має місце сьогодні, а завтра – все це уже не потрібно. Така правова свідомість не виникає спонтанно, вона формується поступово на основі сімейного виховання, навчального процесу, життєвого досвіду, вбираючи в себе суспільні цінності: справедливості, чесності, порядності, вихованості, дисциплінованості, інтелігентності, непідкупності, витримки, відповідальності тощо. Таким чином, однієї професійності суб'єкта правозастосування ще не достатньо, оскільки професії можна навчитись доволі швидко, а от навчитись бути справедливим, порядним, чесним, безкорисним при наявності спокус життя вдається не кожному. Безумовно суспільство не може чекати доки суддя, прокурор, слідчий чи поліцейський, державний чи муніципальний чиновник будуть займатись самовдосконаленням. Практика показує, що вся система державної влади в цілому потребує свого постійного моніторингу як на правозастосовчому, так і персоніфікованому рівнях із застосуванням штучного інтелекту, який би перш за все давав незалежну психологічно-правову оцінку претендентам на заняття посади судді, прокурора, слідчого, офіцерського складу національної поліції, керівників середньої та вищої ланки державного управління тощо з подальшою їх аналогічною перевіркою через кожні два чи три роки з безумовною їх ротацією.

Такий підхід унеможливить зрощення суддів, прокурорів з місцевою управлінською елітою, місцевими бізнесовими структурами, антисуспільними елементами тощо, що сьогодні по суті формує «кругову поруку», яка «гасить» всю правоохоронну ініціативу суду та всієї правоохоронної системи, залишаючи все як є. Отже, як система судової влади, так і влади у сфері державного управління потребує неквапливого вивчення особистості під час перебування її в резерві, а не поверхових перевірок уже при призначенні на посаду. Сьогодні саме кадри є найслабшою ланкою не лише судової системи, а і всієї системи державної влади. Кадри вирішують все.

Законодавець, приймаючи той чи інший закон, очікує на те, що його новаційна суть дасть можливість до подальшого розвитку суспільних відносин, покращить правозастосовчу практику судів при урегулюванні ними спірних правовідносин. В той же час, як уже зазначалося вище, зміст кожної норми права в об'ємі національного законодавства повинен характеризуватись виключно правовою визначеністю. Це складний законотворчий процес, який не терпить «турбо-режиму», оскільки правотворення потребує неспішної кропіткої роботи. Практика показує, що ще на рівні правотворення при його прискореному механізмі, зміст норм права уже «старіє» як би це не було парадоксально, що потребує відразу внесення змін в щойно прийняте законодавство. Так, у прийнятий 18 березня 2004 року Цивільний процесуальний кодекс України вже 23 червня 2005 року були внесені перші зміни, а в подальшому 06.07.2005, 08.09.2005, 15.03.2006 року і надалі тексти норм коригувались шляхом змін, уточнень та доповнень більше, ніж сто двадцять разів. Це ж стосується і інших процесуальних та матеріальних кодексів, законів, постанов тощо.

Отже, професійна складова на рівні професійно-усвідомленого вивчення змісту нових і нових законодавчих актів об'єктивно ускладнюється, оскільки у суддів з їх навантаженням судовими справами немає по суті часу для детального вивчення всього поточного законодавства. На ці факти опосередковано було звернуто увагу у Звіті України про розширення (Enlargement reports), де мова йде

про «гостру нестачу кадрів в судовій владі» [2, с. 38]. Саме нестача суддів призвела до того, що навантаження в деяких судах доходить до 230–250 справ і матеріалів на місяць в розрахунку на одного суддю. У свою чергу це впливає на якість правозастосування у сфері некоректного тлумачення норм права, привносячи раз по раз помилки в правозастосовчий процес, що у свою чергу тягне за собою подання апеляційних скарг на предмет перегляду судових рішень, постанов та вироків. Так, в 2019 році суди загальної юрисдикції розглянули 955 тис. цивільних справ [3], а в 2020 році – 898 тис. [4]. В апеляційному ж порядку за вказаний період було переглянуто відповідно 74,6 тис. [5] та 85,7 тис. [6] судових рішень, половину із яких було скасовано та змінено. У 2021 та 2022 роках при ще меншій кількості справ до апеляційних судів надійшло 81,38 тис. [7] та відповідно 55,027 тис. [8] апеляційних скарг. У 2024 році таких скарг було 42066, з яких 28054 рішень було скасовано [9].

Така кількість неякісно розглянутих цивільним, а з ними – і кримінальних та адміністративних справ, які мають не кращі статистичні показники на фоні постійно виникаючих корупційних скандалів і у зв'язку з цим підвищеної чутливості населення до справедливості та чесності правосуддя, не сприймають правосуддя як суспільну цінність, хоча теоретично і визнається той факт, що «гарантом суспільної справедливості є суд» [10, с. 108].

Дана ситуація повторюється із року в рік і обумовлюється низьким рівнем професійної правосвідомості суддів. Так, за даними Вищої ради правосуддя, за вчинення істотного дисциплінарного проступку, грубе чи систематичне нехтування обов'язками, що є несумісними із статусом суддів у 2023 році було звільнено з роботи 7 суддів, а у 2024 році таких суддів вже було 31. Якщо з підстав низького рівня професійності у 2023 році з посади судді було звільнено одного суддю, то у 2024 році таких суддів було вже 6 [11].

Ми виходимо з того, що судді з точки зору суспільної їх правосвідомості являють собою продукт суспільного життя, оскільки поведінково, психологічно і емоційно вони є продуктом реально існуючих суспільних відносин.

Негативне відношення суспільства до вчинення особою протиправних дій ґрунтується саме на емоційно-психологічному підґрунті. В той же час це не означає того, що зміст такого негативу повинен озвучувати суддя як професіонал в судовому засіданні.

Так, Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного кримінального суду, розглядаючи касаційну скаргу на вирок суду у своїй постанові від 17 вересня 2025 р. у справі № 161/1961/24 (<https://reyestr.court.gov.ua/Review/130378204>), перевіряючи доводи адвоката про те, що суддя під час розгляду справи на фоні своєї емоційності, порушив принцип відстороненості, висловившись на прохання підсудного у останньому слові виправдати його, зазначив: «А за що виправдовувати? За те, що зуби вибив?». Це дало підстави Верховному Суду прийти до висновку про те, що «головуючий фактично оголосив свою позицію щодо винуватості особи до виходу у нарадчу кімнату, порушивши таким чином принцип неупередженості та об'єктивності судового рішення» [12, с. 216]. Отже ми знову говоримо про те, що професійна правосвідомість суддів – це не просто професійні знання суддів у сфері норм матеріального чи процесуального права; це більш складне природно-правове явище, в якому поєднується професійні знання і емоційно-психологічні почуття людини-судді, її природно-моральні якості такі як чесність, розумність, справедливість, які ґрунтуються на процесуально-правових принципах рівновіддаленості суддів від сторін цивільно-правового чи адміністративно-правового або господарсько-правового спору чи потерпілих або підсудних у сфері кримінального судочинства, що є гарантом справедливого правосуддя.

В той же час деформація емоційно-психологічної складової, обумовленої корупційними проявами, вказує на те, що всі розумні, справедливі та чудові закони, які прийняв законодавець, нічого не варті, оскільки упередженість суду, його внутрішня зацікавленість в тих чи інших питаннях судової справи спотворюють суть як закону, так і всього доказового чи правозастосовчого процесу, зводячи нанівець всю законотворчу роботу

законодавчого органу. Ось чому ми говоримо про гармонійне поєднання професійної та емоційно-психологічної складової, яка створює такий баланс професійно-правової свідомості, який спрямовується на справедливую юридичну кваліфікацію спірних правовідносин, де «статутне» (писане) право урегулює реальність суспільного життя на основі верховенства суспільних та моральних цінностей» [13, с. 54].

Таким чином, професійно-правова свідомість суддів спрямована на досягнення судом ефективного правозастосування матеріального права по відношенню до тих чи інших спірних правовідносин, які стали предметом судового розгляду. Отже, ми говоримо про правозастосування як особливу форму реалізації права, зміст якої кожного разу закріплюється в судовому рішенні, постанові, вирокі, які ухвалює суд. З цих підстав ми можемо говорити про те, що «судове рішення – це не просто процесуальний документ, який має ціннісно-правовий характер, а є аналітико-психологічною працею судді» [14, с. 47].

Це вказує на те, що «сучасне правове мислення виходить за межі формальної доктрини: статичності права, відображаючи реальність його трансформації у співвідношенні до розвитку суспільних відносин, що дає нам усвідомити той факт, що право не є статичною (догматико-правовою) системою, а є живим організмом, що реагує на зміни в культурі, економіці, політиці. Саме ця здатність права до його еволюції і забезпечує його функціональність і легітимність» [15, с. 49].

Отже, весь процес правозастосування у сфері різнопідвідомчого правосуддя – це не просто технічне накладення змісту тієї чи іншої норми права на ті чи інші спірні правовідносини з метою якнайточнішої їх юридичної кваліфікації. Це комплексний процес, який обумовлений наявністю як професійно-теоретичних знань, знань у сфері практич-

ного правозастосування норм матеріального та процесуального права, судової практики, так і розуміння того, що всі дії суддів як публічного, так і непублічного характеру, знаходяться під пильною увагою суспільства, яке і оцінює правосуддя з точки зору суспільної правосвідомості, легітимізуючи в такий спосіб правосуддя чи проявляючи недовіру до суду і судової системи в цілому. Саме таке розуміння професійної правосвідомості суддів підіймає його на такий рівень професійно-правового та емоційно-психологічного «стандарту», який давав би можливість судді, через зміст свого письмового рішення, проголосити публічно, що все, що тут зазначено, є справедливим, оскільки відповідає дійсності, закону і природному праву.

Висновки. Процес доказування та правозастосування – це комплексне процесуально-правове явище, яке обумовлюється не лише наявністю професійно-правових знань суддів у сфері теорії матеріального та процесуального права, знань і навиків правозастосування та застосування судової практики, а і наявністю високого рівня морально-етичних, емоційно-психологічних, логіко-правових основ, які мають місце на рівні організаційних, керівних та контролюючих функцій суду, що має місце на всіх стадіях різнопідвідомчого правосуддя. Саме така правова комплексність і формує поняття професійної правосвідомості суддів

Професійна правосвідомість суддів – це не разова акція показового характеру, це усталений професійно-правовий, емоційно-психологічний, логіко-правовий, культурологічний стандарт, який характеризує кожного суддю і кожний суд, а з ним і всю систему правосуддя з точки зору можливості заявити публічно через зміст ухвалених рішень що все, що тут зазначено, є справедливим, оскільки відповідає дійсності, закону і природному праву.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Стефанчук Р. О. Про засади правового регулювання правотворчої діяльності в Україні. *Право України*. 2021. № 12. С. 9–16.
2. Курінний Л. Реформи верховенства права отримали оцінку ЄС. *Юридичний вісник України* (23-30 листопада 2025 р.). № 24(1557). С. 38–39.

3. Звіт судів першої інстанції про розгляд справ у порядку цивільного судочинства за 2019 рік. Форма № 1-ц / Судова влада України – офіційний веб-сайт. URL: https://court.gov.ua/userfiles/media/dsa_pres_slujba_2019/dsa_pres_slujba_2020/1c_2019.xlsx (дата звернення: 30.12.2025р.).

4. Звіт судів першої інстанції про розгляд справ у порядку цивільного судочинства за 2020 рік. Форма № 1-ц / Судова влада України – офіційний веб-сайт. URL: https://court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/main_site/1c_2020.xlsx (дата звернення: 30.12.2025р.).

5. Звіт судів апеляційної інстанції про розгляд апеляційних скарг у порядку цивільного судочинства за 2019 рік. Форма № 2-ц / Судова влада України – офіційний веб-сайт. URL: https://court.gov.ua/userfiles/media/dsa_pres_slujba_2019/dsa_pres_slujba_2020/2c_2019.xlsx (дата звернення: 30.12.2025р.).

6. Звіт судів апеляційної інстанції по розгляду апеляційних скарг у порядку цивільного судочинства за 2020 рік. Форма № 2-ц / Судова влада України – офіційний веб-сайт. URL: https://court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/main_site/2c_2020.xlsx (дата звернення: 30.12.2025р.).

7. Звіт судів апеляційної інстанції по розгляду апеляційних скарг у порядку цивільного судочинства за 2021 рік. Форма № 2-ц / Судова влада України – офіційний веб-сайт. URL: https://court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/main_site/2c_2021.xlsx (дата звернення: 30.12.2025р.).

8. Звіт судів апеляційної інстанції по розгляду апеляційних скарг у порядку цивільного судочинства за 2022 рік. Форма № 2-ц / Судова влада України – офіційний веб-сайт. URL: https://court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/main_site/2-c%20_%204-%202022.xls (дата звернення: 30.12.2025р.).

9. Звіт судів апеляційної інстанції по розгляду апеляційних скарг у порядку цивільного судочинства за 2024 рік. Форма № 2-ц / Судова влада України – офіційний веб-сайт. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/main_site/zvit_2024/2-%D1%86_4.2024.xls (дата звернення: 30.12.2025р.).

10. Ясинок Д. М. Право на справедливий судовий розгляд в цивільному судочинстві. *Цивільне судочинство у світлі судової реформи в Україні*: Матеріали міжн. наук.-практ. конф. ім. Ю.С. Червоного (18 грудня 2015 р., Одеса), Одес: Національний університет «Одеська Юридична академія», 2015. С. 107–109.

11. Інформаційно-аналітичний звіт про діяльність Вищої ради правосуддя у 2024 році. Вища рада правосуддя. Київ, 2025. 38 с. URL: <https://hcj.gov.ua/statistics/informaciyno-analitychnyy-zvit-pro-diyalnist-vyshchoyi-rady-pravosuddya-u-2024-roci> (дата звернення: 30.12.2025).

12. Прояв емоцій судом під час судового розгляду є порушенням принципу відстороненості і може ставити під сумнів законність прийнятого рішення і судового процесу в цілому. *Право України*. 2025. № 9. С. 215–216.

13. Ясинок Д. М. Судова правотворчість та її межі в цивільному судочинстві України: монографія. Київ: Алерта, 2024. 226 с.

14. Ясинок М. М. Інститут відводу – яким йому бути? *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2006. № 6. С. 47–50.

15. Ясинок Д. М. Новітні тенденції розвитку інститут строків в матеріальному та процесуальному праві України: монографія (колективна); за заг. ред. д.ю.н., проф. М. М. Ясинка. Київ: Алерта, 2025. 388 с.

Дата першого надходження статті до видання: 30.12.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 26.01.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 17.04.2026